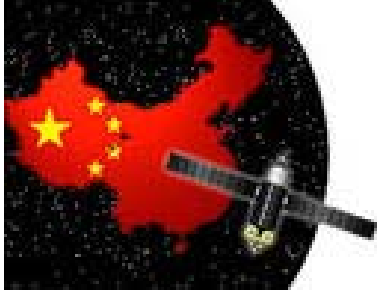

ASYA'DA GÜNDEM

Sayı: 2

2 Şubat 2007

Uzayın yeni aktörü Çin

Çin, 22 yıl önceki ABD'nin denemesinden sonra ilk kez bir anti-uydu denemesi gerçekleştirdi.

Çin, artık ABD'nin casus uydularını vurma kapasitesine sahip.

Çin'in bu girişiminin Tayvan meselesiyle ilgisi var mı?

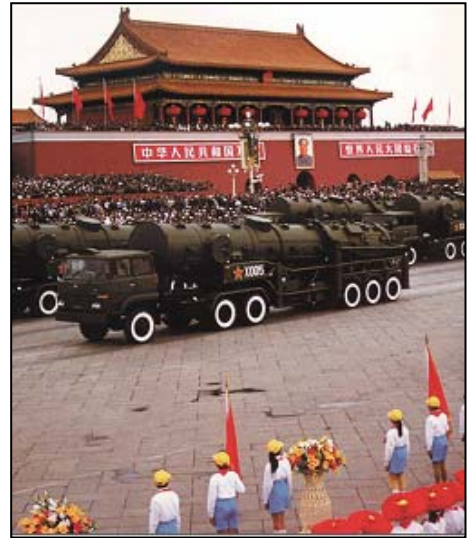
Uzay yarışı bundan sonra nasıl bir seyir izleyecek?

Çin Halk Cumhuriyeti, uzaya fırlattığı bir balistik füze ile yörüngedeki eski bir uyduyu imha etti. 11 Ocak 2007 tarihinde gerçekleştirilen bu anti-uydu denemesinde Sichuan (四川) eyaletindeki Xichang (西昌) kentinin 64 km kuzeybatısında yer alan bir merkezden fırlatılan füze, dünyadan 865 km uzaklıkta yörüngede olan Fengyun (風雲) serisinden FY-1C meteoroloji uydusunu başarıyla vurdu. Fırlatılan füzenin, 1,800 km menzilli ve 600 kg'lık bir savaş başlığı taşıyan DF-21/CSS-5 füzesi olduğu tahmin ediliyor.¹

Yapılan bu deneme konusunda önce Çin hükümeti herhangi bir bilgi vermezken, ABD Ulusal Güvenlik Konseyi 18 Ocak 2007 tarihinde denemeyi doğrular nitelikte bir açıklama yaptı. Çin yönetiminin bu konudaki açıklaması ise 23 Ocak'ta geldi. Çin'in bu denemesi, 1985 yılında ABD'nin yaptığı denemeden sonra uzaydaki ilk anti-uydu faaliyeti olurken, bu denemeler imha edilen uydulardan kopan parçaların daha sonra uzun sürede yörüngede kalarak uzay faaliyetleri açısından tehlike oluşturması nedeniyle eleştiriliyor.²

“Barışçıl” uzay faaliyetleri

Çin Dışişleri Bakanlığı, konuyla ilgili olarak yaptığı ilk açıklamada “Çin'in uzayda herhangi bir şekilde silahlanma yarışına girmeyeceğini” bildirdi. Ekonomik olarak hızla büyüyen, bölgedeki nüfuzunu giderek artıran ve küresel düzen içerisinde daha iddialı bir duruma gelen Çin, dünya meselelerini artık bir “sıfır toplamlı oyun” (zero-sum game) olarak görmüyor ve kendi yükselişinin diğer ülkeler için bir tehdit olmadığını vurgulayan “barışçıl kalkınma” (*heping fazhan/和平发展*) politikasını sürdürüyor. Dolayısıyla, Beijing, bu anti-uydu denemesinin de bu çerçevede ele alınması gerektiğini ifade ediyor. Diğer yandan gerçekleştirilen bu deneme, başta ABD'nin 1967,

¹ “Chinese Anti-Satellite (ASAT) Capabilities”, Globalsecurity.org

² NASA'ya göre şu anda yaklaşık 9 bin insan yapımı çöp nesne dünyanın yörüngesinde dolaşüyor. Çöp nesnelere, çoğunlukla uyduların patlaması nedeniyle ortaya çıkıyor ve bunlar birbirleriyle çarpıştıkça daha küçük parçalara ayrılıyorlar. Bu nesnelerin sayılarının ve kütlelerinin giderek artmasının gelecekte ticari ve araştırma uçları ile diğer uzay faaliyetleri için büyük bir risk yaratabileceği düşünülüyor.

Çin'in ise 1983 yılında imza koymuş olduğu Birleşmiş Milletler Dış Uzay Anlaşması olmak üzere uluslararası anlaşmalara da aykırı bir özellik taşıyor.³

Söz konusu anti-uydu denemesi Çin'in uzay programı genel çerçevesi içinde ele alındığında, son yıllarda bu alanda atağa geçmiş olan Beijing yönetiminin yeni bir adımı olarak görülebilir, "süper güç olmanın gereğini yerine getirme" çabası olarak değerlendirilebilir. Çin, şu anda resmi verilere göre uzay programı için yılda 500 milyon dolar harcıyor. 2003 yılında taykonot Yang Liwei'nin (杨利伟) Shenzou-5 (神舟五号) ile uzaya gönderilmesiyle ABD ve Rusya'dan sonra uzaya insan gönderen üçüncü ülke olan Çin, 2008 yılında bir taykonotu ile uzay yürüyüşü gerçekleştirmeyi ve 2010 yılında ise aya insansız bir uzay aracı göndermeyi planlıyor.

Uzay faaliyetlerini hızlandıran Çin, ABD'ye bu alanda rakip mi oldu? Henüz bunu söylemek için çok erken. ABD, bu tür anti-uydu denemelerini ilk 1959 yılında Sovyetler Birliği ise 1963 yılında yapmıştı. Şu anda Çin'in sahip olduğu uzay teknolojisi ABD'nin de, Rusya'nın da çok gerisinde. Ancak gerek ABD'de gerek Rusya'da endişe yaratan bir konu var ki, o da artık Çin'in başka ülkeler tarafından yürüğe sokulan "casus uyduları" bulup yok etme kapasitesine sahip olması.

Casus uydular

Uzaydaki casus uydular sayesinde dünyanın her tarafı gerek defansif, gerekse ofansif amaçlarla izlenebiliyor ve istihbarat toplanabiliyor. Diğer yandan ABD'nin sık sık uyguladığı ve son örneklerinin Irak'ta görüldüğü gibi yörüngedeki uydular sayesinde füzeler son derece hassas bir biçimde yönlendirilerek nokta atışı yapılabiliyor. Çin, artık bunların kendisine karşı kullanılmayacağını gösterdi, ABD ise bu konudaki mutlak üstünlüğünün artık zayıfladığı gerçeğini kabul etmek zorunda kaldı. Bu durum büyük ölçüde Çin'le sınırı olan ve casus uydulardan faydalanan Rusya için de geçerli. Ancak Rusya için özel bir durum da söz konusu. Rusya, kendi doğu bölgesini gözetlemek için de büyük ölçüde casus uydulardan faydalıyor, çünkü bu bölgelere ulaşım altyapısı son derece zayıf. Rusya Uzakdoğusu'na komşu olan Çin'in uzayda da böyle bir kapasiteye sahip olması Moskova'ya endişelendirmek için yeterli bir sebep.⁴

Çin'in anti-uydu denemesi, ülkenin giderek hız kazanan silahlanma eğilimi çerçevesinde ele alındığında ise değişik bir tablo ortaya çıkıyor. 2006 yılında Çin'in askeri harcamaları, Beijing'in açıkladığı resmi rakamlara göre, bir önceki yıla göre yüzde 14.7 oranında artarak 36.3 milyar dolar olarak gerçekleşti.⁵ Pentagon'a göre ise bu rakam özellikle düşük gösteriliyor; gerçek rakam ise bunun 2-3 katı seviyesinde. Bu arada Çin'in rakamlarına güvenmeyenler olduğu gibi Pentagon'unkilere güvenmeyen uzmanlar da var ve bazı kesimlere göre Pentagon'un bu iddiada bulunmasının sebebi ABD'nin resmi olarak "Tek Çin" prensibini kabul etmesine rağmen Tayvan'a yüksek teknoloji silah satışını haklı gösterebilmek.⁶ Tüm bu rakamsal belirsizlik bir kenara bırakılırsa, Çin'in giderek askeri harcamalarını artırdığı net bir gerçek.

Anti-uydu senemesinden iki hafta önce yayınlanan Çin Halk Cumhuriyeti 2006 yılı Ulusal Savunma Belgesi'ne göre Tayvan'da söz konusu olabilecek ve ABD tarafından desteklenecek bir

³ Birleşmiş Milletler Dış Uzay Anlaşmasının tam metni <http://www.unoosa.org/oosa/SpaceLaw/outerspt.html> adresinden temin edilebilir.

⁴ "Russia Wary of China's Anti-Satellite Capabilities", Power and Interest News Report, 22 Ocak 2007.

⁵ "Missile test gives new life to China treat", Asiatimes.com, 25 Ocak 2007.

⁶ "Satellite killer really aimed at Taiwan", Asiatimes.com, 23 Ocak 2007.

tam bağımsızlık ilanı, Çin için en büyük güvenlik tehdidini oluşturuyor.⁷ Mart 2005'te çıkartılmış olan bir kanun da zaten Çin'e böyle bir durumda Tayvan'a askeri müdahalede bulunma hakkını tanıyor. Diğer yandan söz konusu belgede Japonya'nın pasifist anayasasını değiştirmesine ve Kuzey Kore'nin nükleer denemelerine, dolayısıyla artan bölgesel tehditlere değiniliyor. Bu açıdan Çin'in anti-uydu denemesi ile giderek tırmanan ve gerekçeleri hazır olan silahlanma, Çin'in gayriresmi "asimetrik savaş" doktrini çerçevesinde yeni bir safhası olarak da düşünülebilir. ABD Deniz Kuvvetleri Yüksek Lisans Okulu'ndan Guo-Woei Jinn'e göre: "Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde küresel siyaseti şekillendirmiş olan askeri alandaki değişiklikler, ABD öncülüğünde bir askeri devrime yol açmıştır. Çin Halk Kurtuluş Ordusu da yüksek teknoloji şartlarında asimetrik savaş özelliklerine ağırlık vermektedir. Çin'e göre asimetrik operasyonlar sayesinde Tayvan'ın altyapısına zarar vermeden buraya kısa süreli ve net bir müdahalede bulunmak mümkündür. Bu operasyonların düşük yoğunluk, az yan zarar, yüksek etki, yüksek hücum hızı ve çabuk zafer gibi avantajları da vardır."⁸

Hızlanan uzay yarışı

Anti-uydu denemesi ne amaçla yapılmış olursa olsun, "süper güç" rolüne soyunan Çin'in uzay programına giderek daha fazla yatırım yapması muhtemel görülüyor. Uzay yarışı, Soğuk Savaş'ın ilk dönemlerinde iki süper güç ABD ile Sovyetler Birliği arasında başlamış ve birbirlerine üstünlük sağlama endişesi, bu yarış hızlandıran bir etken olmuştu. Bu yarışın önemli bir boyutu da uzayın askeri amaçlar için kullanımıydı. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle bu sefer bu iki güç Uluslararası Uzay İstasyonu gibi ortak projelerde yer aldılar. Bugün ise Çin'in de uzaya çıkmasıyla, bu yarışın – gerek bilimsel, gerekse askeri boyutlarıyla- tekrar ivme kazanması beklenebilir. Şu anda ülkelerin gündeminde olan uzayla ilgili bazı projeler şöyle:

- 2009 yılında Rusya, Mars gezegeninin büyük uydusu olan Phobos'a insansız bir araç göndermeyi planlıyor. Çin'in de katılması öngörülen bu proje çerçevesinde Rus aracı, Phobos yüzeyinde bilimsel amaçlarla malzeme toplayacak. Rus aracına bağlı olan bir Çin uydusu ise Mars çerçevesinde yörüngeye oturtulacak.⁹
- NASA, Ekim 2008'de aya insansız bir araç göndermeyi planlıyor. 2010 yılında Uzay Mekiği programını sona erdirecek olan kuruluş, 2014 yılında insanlı misyonlara başlamayı ve 2020 yılına kadar da ay yüzeyinde bir üs kurmayı hedefliyor.¹⁰ Bu misyonlarda uzay mekiğinin yerini alacak olan Orion isimli keşif araçları kullanılacak.
- Avrupa Uzay Ajansı'nın hedefi, 2009 ya da 2010 yılında aya insansız bir araç indirmek ve 2020 yılında da insanlı bir misyon gerçekleştirmek. Diğer yandan Aurora Programı çerçevesinde de 2024 yılında Mars'a insanlı bir misyon gerçekleştirilmesi hedefleniyor.¹¹
- Japonya'nın hedefi de 2025 yılına kadar ayda bir üs oluşturabilmek.¹²
- Chandrayaan-1 ile Şubat 2008'de aya ilk insansız misyonunu gerçekleştirecek olan Hindistan, geliştirdiği Jeosenkronize Uydu Fırlatma Aracı ile 2014 yılında uzaya bir astronot göndermeyi hedefliyor.¹³

Uzay yarışı, daha çok katılımcıyla hız kazanacak. Bununla birlikte bu çerçevede Soğuk Savaş'ta kalma bazı paranoyaların ve şüpheliciliklerin ortaya çıkması beklenebilir. Nitekim, Çin'in anti-uydu

⁷ Belgenin tam metni <http://english.peopledaily.com.cn/whitepaper/defense2006/defense2006.html> adresinden temin edilebilir.

⁸ Jinn, G.W. (2004), "China's Development of Asymmetric Warfare and the Security of Taiwan, Republic of China", Naval Postgraduate School.

⁹ "China To Participate In Russian Flight To Phobos", RIA Novosti, 22 Kasım 2006.

¹⁰ "Timetable for Moon colony announced", New Scientist, 5 Aralık 2006.

¹¹ "Aurora's roadmap to Mars", Marstoday.com, 19 Aralık 2003.

¹² "Japan aims for station on the moon in 2025", China Daily, 28 Şubat 2005.

¹³ "India recovers space capsule after test", MSNBC.com, 22 Ocak 2007.

denemesine gösterilen tepkiler de bunun bir işareti oldu. Hawaii Üniversitesi'nden Stacey Solomone'un öngörüsü bu çerçevede önem taşıyor: *"Çin'in uzay programının Halk Kurutuluş Ordusu tarafından kontrol ediliyor olması gerçeğinin Çin ile ABD arasında bir uzay yarışı başlatması muhtemeldir. Bu iki ülke arasında daha fazla sivil alanda işbirliği olmaması halinde, iki ülkenin askeri güçleri birbirlerinin paranoyalarını kuvvetlendirecek ve her iki taraf da diğerine üstünlük sağlamaya çalışacaktır. Bu da uzayın silahlandırılmasında bir çığ etkisi oluşturacaktır."*¹⁴

Neden Çince karakterler?

Bu bültende yer alan Çince özel isimlerin yanlarında parantez içerisinde *Hanzî* olarak karşılıkları, başka bir deyişle Çince karakterlerle yazılış şekilleri de verilmiştir. Çince dilinin günümüzde kazandığı önem ve gerek akademik dünyada gerekse iş çevrelerinde Çince öğreniminin giderek yaygınlaşması nedeniyle Bahçeşehir Üniversitesi Asya-Pasifik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi tüm yayınlarında bu uygulamayı sürdürecektir. Çince öğreniminin *Hanzî* öğrenilmeden yetersiz kalacağı düşüncesinden hareketle bu uygulamanın Çince öğrenenler için faydalı olmasının yanısıra, okuyucu topluluğunun diğer kesimleri için de Çinceye bir aşinalık sağlaması umulmaktadır.

ASYA'DA GÜNDEM

Bahçeşehir Üniversitesi Asya-Pasifik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi'nin ücretsiz yayımıdır.

Kaynak gösterilmesi şartıyla alıntı yapılabilir.

Görüş ve önerileriniz için: Altay Atlı

Tel: 0212 381 0978 Faks: 0212 258 7084 email: altay.atli@bahcesehir.edu.tr

---

---

¹⁴ Solomone, S. (2006), "China's Space Program: the Great Leap Upward", Journal of Contemporary China, v.15(47), s.311-327